

**‘n Intervensieprogram met die laerskoolkind van die
alkoholis: ‘n maatskaplikewerkperspektief**

deur

Nelene de Beer

Voorgelê ter vervulling van ‘n deel van die vereistes

vir die graad

Doctor Philosophiae

in die

Fakulteit Geesteswetenskappe
(Departement Maatskaplike Werk)

aan die

Universiteit van Pretoria

Studieleier: Dr. J.M.C. Joubert

Pretoria

Mei 2000

**Hierdie studie word opgedra aan diegene wat wéét hoe dit is
in die huis van 'n alkoholis.**

DANKBETUIGINGS

Die volgende persone word graag bedank:

- My man, Etienne vir sy bystand, motivering en ondersteuning. Dankie ook vir die geduld en die standvastigheid.
- My familie vir hul belangstelling en hul geloof in my vermoëns om hierdie studie suksesvol af te handel.
- Die betrokke laerskoolkinders by wie ek soveel geleer het oor die impak van ouerlike alkoholisme en oor deursettingsvermoë, hoop en 'n positiewe lewensuitkyk te midde van soveel pyn en hartseer.
- Die betrokke laerskoolonderwysers vir hul goeie samewerking, hul waardevolle insette en hul bereidwilligheid om werklik betrokke te raak en die kinders se belange op die hart te dra.
- Die ouers en voogde vir hul samewerking tydens die studie.
- My studieleier, Doktor J.M.C. Joubert vir haar waardevolle insette, haar entoesiasme en leiding tydens hierdie studie.
- Die Universiteit van Pretoria vir die finansiële bystand verleen.

OPSOMMING

Alkoholisme is reeds vir dekades 'n problematiese aangeleentheid in die samelewing en dit is 'n verskynsel wat voort duur, ten spyte van die negatiewe impak wat dit op die alkoholis, die alkoholisgesin en die samelewing het. Alkohol word ten spyte van die verslawende effek wat dit op die mens kan hê, nie as 'n dwelmmiddel beskou nie en is vrylik beskikbaar. Drie tot ses persone word negatief beïnvloed deur 'n enkele persoon se alkoholafhanklikheid en alkoholmisbruik word as die derde grootste gesondheidsprobleem in die wêreld beskou. Daar bestaan 'n positiewe verband tussen alkoholmisbruik en motorongelukke, mishandeling en molestering van kinders, gesinsgeweld, aanrandings, huisbrake, verkragtings en moord. Die alkoholisgesin openbaar dikwels eienskappe van 'n disfunksionele gesin en die kind van die alkoholis loop 'n groot risiko om self aan alkohol verslaaf te raak en probleme te opsigte van sy/haar maatskaplike funksionering te openbaar.

Die navorsingstelling naamlik, indien die laerskoolkind van die alkoholis ondersteuning en leiding ontvang deur middel van 'n intervensieprogram in speltherapie vanuit die gestaltbenadering, behoort sy maatskaplike funksionering te verbeter. Die doel van die ondersoek was om die laerskoolkind van die alkoholis deur middel van 'n intervensieprogram in speltherapie te ondersteun en te bemagtig om die realiteite van ouerlike alkoholisme te hanteer. Sodoende kan hierdie kind in staat gestel word om 'n hoër vlak van maatskaplike funksionering as voorheen te bereik. Om die hierdie doel te bereik is sowel 'n literatuurstudie as 'n empiriese ondersoek geloods. Die literatuurstudie het die navorser in staat gestel om insig in die impak van alkoholafhanklikheid op die alkoholis, die alkoholisgesin en die kind van die alkoholis te ontwikkel. Literatuur oor speltherapie en die gestaltbenadering is ook bestudeer. Die empiriese ondersoek het behels dat ses laerskoolkinders wie aan ouerlike alkoholisme blootgestel word, betrek is by 'n intervensieprogram wat uit elf individuele en vier groepsessies bestaan het. Intervensie navorsing is in die vorm van 'n kombinasie tussen kwalitatiewe- en kwantitatiewe navorsing aangewend en kwasi-eksperimentele navorsingsprosedures is benut om te bepaal tot watter mate die onafhanklike veranderlike die afhanklike veranderlike beïnvloed het. Selfontwerpte vraelyste is as meetinstrumente tydens die toepassing van die enkelstelselontwerp benut. Sodoende is die doeltreffendheid van die intervensieprogram bepaal, is die navorsingstelling bevestig en is die mate waarin die doel van die studie bereik is,

bepaal. Die resultate van die studie is statisties geanaliseer en die volgende gevolgtrekkings is gemaak:

- 'n Intervensieprogram in speltherapie vanuit die gestaltbenadering is 'n sinvolle hulpverleningsmetode met die laerskoolkind van die alkoholis. Die kind kan deur middel van hierdie program holisties benader word, onvoltooidhede op sy voorgrond kan hanteer word en hy kan bemagtig word om sy gevoelens te identifiseer, te besit en dit te hanteer. Die kind kan in staat gestel word om keuses te maak, nuwe gedragspatrone aan te leer, insig in die verskynsel van alkoholisme te ontwikkel, ondersteuningsnetwerke te benut en om homself te onderhou.
- Intervensie navorsing kan met sukses in maatskaplike werk benut word, aangesien daar doelgerig, prakties en wetenskaplik te werk gegaan kan word om reeds bestaande kennis oor alkoholisme uit te brei. 'n Intervensieprogram met die laerskoolkind van die alkoholis kon met sukses ontwikkel, geïmplementeer, gemeet en geëvalueer word.

Ten slotte word aanbevelings op grond van die bevindinge uit die navorsing op mikro-, meso- en makro-vlak gemaak.

SLEUTELTERME

Alkoholis / Alkoholafhanklike

Alkoholisme / Alkoholafhanklikheid

Alkoholisgesin

Alkoholisouer

Gestaltterapie

Intervensieprogram

Intervensie navorsing

Maatskaplike funksionering

Speltherapie

Terapeutiese proses

SUMMARY

Alcoholism has been for many years a problematic phenomenon in the society. It is also an ongoing occurrence in spite of the negative impact that it has on the alcoholic, the family of the alcoholic and the society. A contributing factor to alcoholism in the world is that the addictive nature of alcohol is not recognized. It is therefore not perceived as a drug and freely available. Three to six people are however negatively affected by a single person's alcohol abuse. Alcoholism is also the third most frequent health problem in the world. A positive reference between alcohol abuse and car accidents, abuse and molestation of children, family violence, assault, rape, murder, house breakage and theft is also known. The alcoholic family often display characteristics of a dysfunctional family and the child of the alcoholic is at great risk to also abuse alcohol and to experience problems with social functioning.

This research was done on the following statement: The social functioning of the primary school child of the alcoholic, will improve if this child can be supported and guided through an intervention program in play therapy through the gestalt therapy approach. The aim of this study was to empower and to support the primary school child to handle the reality of parental alcoholism and to achieve a higher level of social functioning than before. The study involved both literature and empirical research in order to achieve this goal. The literature study was aimed to develop more insight in the impact of alcohol abuse on the alcoholic, the alcoholic family and the child of an alcoholic. Literature on play therapy and the gestalt therapy approach was also studied. Six children in primary school that are exposed to parental alcoholism, was involved in an intervention program during the empirical study. This intervention program consisted of eleven individual sessions and four group sessions. Intervention research was undertaken in the form of a combination of qualitative and quantitative research. Quasi-experimental research procedures were implemented to evaluate whether the independent variable was influenced by the dependent variable. Self formulated questionnaires were used through the single system design to achieve the goal of the study and to measure the effectiveness of the intervention program. The results of the study were statistically analysed and the following conclusions can be made:

- An intervention program in play therapy through the gestalt therapy approach is an effective helping method with the primary school child that is exposed to parental alcoholism. A holistic approach of the child can take place through this program and the child's homeostasis can be improved, his awareness can be increased and the unfinished business on the child's figure ground can be handled. The child can also be empowered to identify and experience his feelings, to make choices, to learn new behaviour, to gain insight in alcoholism, to use a support system and to support himself.
- Intervention research can be successfully used in social work. This research method can be done purposefully, practical and scientific and existing knowledge on alcoholism can be extended. An intervention program with the primary school child that is exposed to parental alcoholism can be developed, implemented, measured and evaluated through intervention research.

Recommendations were made on micro-, meso- and macro-level, concluding this study.

KEYWORDS

Alcoholic

Alcoholism

Alcoholic family

Alcoholic parent

Gestalt therapy

Intervention program

Intervention research

Play therapy

Social functioning

Therapeutic process

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

HOOFSTUK 1: INLEIDING

1.1	INLEIDING	1
1.2	MOTIVERING VIR DIE KEUSE VAN DIE ONDERWERP	2
1.3	PROBLEEMFORMULERING	5
1.4	DIE DOEL VAN DIE STUDIE	8
	1.4.1 Doelstellings	8
	1.4.2 Doelwitte	9
1.5	DIE NAVORSINGSTELLING	10
1.6	DIE NAVORSINGSBENADERING	10
1.7	DIE SOORT NAVORSING	12
1.8	DIE NAVORSINGSONTWERP	15
1.9	NAVORSINGSPROSEDURES EN DIE METODES TYDENS DIE NAVORSINGSPROSES	17
1.10	METODES VAN DATA-INSAMELING EN WERKSWYSES TYDENS DIE NAVORSINGSPROSES	18
	1.10.1 Onderhoude	19
	1.10.2 Vraelyste	19
	1.10.3 Waarneming	20
	1.10.4 Skale	21
1.11	DIE VOORONDERSOEK	22
	1.11.1 Die literatuurstudie	23
	1.11.2 Konsultasie met kundiges	24

BLADSY

1.11.3 Die uitvoerbaarheid van die ondersoek	26
1.11.4 Toetsing van die meetinstrument en die program	27
1.12 DIE OMSKRYWING VAN DIE UNIVERSUM, DIE AFBAKENING VAN DIE STEEKPROEF EN DIE WYSES VAN STEEKPROEFNEMING	29
1.13 PROBLEME ERVAAR TYDENS DIE NAVORSING	30
1.14 DEFINISIE VAN HOOFKONSEPTE	31
1.14.1 Alkoholis/alkoholafhanklike	31
1.14.2 Alkoholisme/alkoholafhanklikheid	31
1.14.3 Alkoholisgesin	32
1.14.4 Gestaltterapie	32
1.14.5 Homeostase	33
1.14.6 Speltherapie	33
1.14.7 Die kind se proses	33
1.14.8 Die Laerskoolkind	34
1.14.9 Maatskaplike funksionering	35
1.15 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG	35
1.16 SAMEVATTING	37

**HOOFSTUK 2: ALKOHOLMISBRUIK EN ALKOHOL-
AFHANKLIKHEID**

2.1 INLEIDING	38
2.2 OMSKRYWING VAN ALKOHOL	39

	BLADSY	
2.3	ALKOHOLISME AS VERSKYNSEL	40
2.4	DIE AARD VAN ALKOHOLMISBRUIK EN ALKOHOLAFHANKLIKHEID	41
2.4.1	Wanneer word alkoholmisbruik beskou as ‘n afhanklikheid en die individu as ‘n alkoholis?	42
2.4.2	Omskrywing van alkoholisme	43
2.4.2.1	Fisiologiese alkoholafhanklikheid	43
2.4.2.2	Psigologiese alkoholafhanklikheid	44
2.4.3	Diagnostiese kriteria vir alkoholmisbruik en alkoholafhanklikheid	44
2.5	KENMERKE VAN ALKOHOLAFHANKLIKHEID	46
2.5.1	Tipes alkoholafhanklikheid	47
2.5.1.1	Tipe 1-alkoholafhanklikheid	47
2.5.1.2	Tipe 2-alkoholafhanklikheid	47
2.5.2	Kategorieë vir alkoholafhanklikheid	47
2.5.2.1	Alfa-alkoholiste	48
2.5.2.2	Beta-alkoholiste	48
2.5.2.3	Gamma-alkoholiste	48
2.5.2.4	Delta-alkoholiste	49
2.5.2.5	Epsilon-alkoholiste	49
2.6	FASES IN ALKOHOLAFHANKLIKHEID	50

	BLADSY
2.7 DIE MANLIKE ALKOHOLIS TEENoor DIE VROULIKE ALKOHOLIS	53
2.8 OORSAKE VAN ALKOHOLISME	55
2.8.1 Individuele reaksie op alkoholname	55
2.8.1.1 Vermydning van alkohol	56
2.8.1.2 'n Lae voorkeur vir alkoholgebruik	56
2.8.1.3 'n Gematigde voorkeur vir alkoholgebruik	56
2.8.1.4 'n Sterk voorkeur vir alkoholgebruik	56
2.8.2 Alkoholisme as 'n siektetoestand of 'n kwaal	57
2.8.3 Fisiologiese faktore	57
2.8.4 Psigologiese faktore	59
2.8.5 Sosiale faktore	60
2.8.6 Die rol van behoeftebevrediging	61
2.9 DIE GEVOLGE VAN ALKOHOLMISBRUIK VIR DIE ALKOHOLIS	64
2.10 SAMEVATTING	69
 HOOFSTUK 3: DIE IMPAK VAN ALKOHOLMISBRUIK EN ALKOHOLAFHANKLIKHEID OP DIE GESINSISTEEM	
3.1 INLEIDING	71
3.2 DIE NIE-ALKOHOLISGESIN TEENoor DIE ALKOHOLISGESIN	72

	BLADSY
3.3 DIE FASES WAARDEUR DIE ALKOHOLISGESIN AS GEVOLG VAN DIE ALKOHOLMISBRUIK IN DIE GESIN GAAN	74
3.3.1 Fase 1: Ontkenning	74
3.3.2 Fase 2: Woede	74
3.3.3 Fase 3: Onderhandeling	75
3.3.4 Fase 4: Depressie	75
3.3.5 Fase 5: Aanvaarding	75
3.4 DIE INVLOED VAN ALKOHOLISME OP DIE GESINSTRUKTUUR	75
3.4.1 Homeostase	76
3.4.2 Grense	77
3.4.3 Kommunikasie	78
3.4.4 Reëls	78
3.4.5 Rolle	79
3.4.6 Substeme	80
3.5 GEVOELENS IN DIE ALKOHOLISGESIN	81
3.5.1 Gevoelens van hulpeloosheid	81
3.5.2 Ontkenning en skaamte	81
3.5.3 Onvoorspelbaarheid, onsekerheid en vrees	82
3.5.4 Woede en aggressie	82
3.5.5 Skuldgevoelens	83

	BLADSY
3.6 DIE DRIE ONGESPROKE REËLS IN DIE ALKOHOLISGESIN	84
3.6.1 Kommunikasie (“Don’t talk”)	84
3.6.2 Vertroue (“Don’t trust”)	84
3.6.3 Gevoelens (“Don’t feel”)	85
3.7 VERHOUDINGS IN DIE ALKOHOLISGESIN	85
3.7.1 Verhouding Skilpad - Groot skaalse Ondersoeker	86
3.7.2 Verhouding Ouerlike Kind - Onbevoegde Ouer	86
3.7.3 Verhouding Soldaat - Vredemaker	86
3.7.4 Verhouding Held - Rebel	87
3.7.5 Verhouding Hanswors - Ernstige Een	87
3.7.6 Verhouding Rekenaar - Histeriese Persoon	87
3.7.7 Verhouding Psigosomatiese - Rigiede Persoon	87
3.7.8 Verhouding Gelukbringer - Verlore Kind	88
3.7.9 Verhouding Skakelbord - Skulp	88
3.8 DIE INVLOED VAN ALKOHOLMISBRUIK OP DIE HUWELIK EN DIE ROL VAN DIE NIE-ALKOHOLISOUER	88
3.8.1 Verdedigingsmeganismes wat die nie-alkoholisouer aanwend	90
3.8.2 Gedragspatrone wat die nie-alkoholisouer openbaar	91
3.8.3 Die rol as mede-afhanklike	91
3.8.4 Rolle wat die nie-alkoholisouer aanneem	93
3.9 SAMEVATTING	94

HOOFSTUK 4: DIE IMPAK VAN OUERLIKE ALKOHOLISME

OP DIE KIND

4.1	INLEIDING	95
4.2	DIE FAKTORE WAT DIE INVLOED VAN OUERLIKE ALKOHOLISME OP DIE KIND BEPAAL	96
4.2.1	Faktore wat met die kind se ouers verband hou	96
4.2.2	Faktore wat met die kind verband hou	96
4.2.3	Faktore wat met die gesin verband hou	97
4.3	DIE PSIGOLOGIESE, FISIOLOGIESE EN SOSIALE IMPAK VAN OUERLIKE ALKOHOLISME OP DIE KIND	97
4.3.1	Psigologiese impak	98
	4.3.1.1 Die kind van die alkoholise gevoelens	98
	4.3.1.2 Lae eiewaarde	99
4.3.2	Fisiologiese impak	100
	4.3.2.1 Die gevolge van fetale alkoholsindroom	100
	4.3.2.2 Die beleving van psigosomatiese simptome deur die kind van die alkoholise	101
4.3.3	Sosiale impak	101
4.4	DIE KIND AS SLAGOFFER	102
4.4.1	Verwaarlosing	102
4.4.2	Fisieke mishandeling	103
4.4.3	Seksuele molestering	104

4.5	TIPIESE PROBLEME WAT DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS OPENBAAR	104
4.6	DIE ROLLE WAT DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS AANNEEM	111
4.7	DIE VERDEDIGINGSMEGANISMES WAT DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS AANWEND	117
4.8	DIE KIND SE VERMOË OM OUERLIKE ALKOHOLISME TE HANTEER	119
4.9	DIE INVLOED VAN ALKOHOLMISBRUIK EN ALKOHOL- AFHANKLIKHEID OP DIE VOLWASSE KIND VAN DIE ALKOHOLIS	122
4.10	HULPVERLENING AAN DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS	124
	4.10.1 Die identifisering van die kind van die alkohol	125
	4.10.2 Riglyne in hulpverlening aan die kind van die alkohol	126
4.11	SAMEVATTING	127

HOOFSTUK 5: DIE BENUTTING VAN DIE GESTALT BENADERING

MET DIE LAERSKOOKIND VAN DIE ALKOHOLIS

5.1	INLEIDING	129
5.2	DIE HISTORIESE AGTERGROND VAN GESTALTTERAPIE	130
5.3	TEORETIESE UITGANGSPUNTE EN BEGINSELS VAN DIE GESTALT BENADERING	131
	5.3.1 Holisme	131
	5.3.2 Figuurgrond	132

BLADSY

5.3.3	Homeostase	133
5.3.4	Bewustheid	134
5.3.5	Die hier-en-nou	136
5.3.6	Die ek/jy-verhouding	136
5.3.7	Polariteite	137
5.3.8	Die neem van verantwoordelikheid	138
5.3.9	Kontak	139
5.3.10	Kontakgrense	140
5.3.11	Kontakgrensversteurings	140
5.3.11.1	Introjeksie	140
5.3.11.2	Projeksies	141
5.3.11.3	Samevloeiing	142
5.3.11.4	Retrofleksie	142
5.3.11.5	Defleksie	143
5.3.11.6	Desensitiasie	143
5.4	DIE PROSES IN SELFREGULERING EN SELFAKTUALISERING	144
5.5	DIE VLAKKE VAN NEUROSE	146
5.5.1	Fase 1: Cliché laag	146
5.5.2	Fase 2: Sintetiese laag	146
5.5.3	Fase 3: Fobiese laag	147
5.5.4	Fase 4: Implosiewe laag	148
5.5.5	Fase 5: Eksplosiewe laag	148

	BLADSY	
5.6	DIE DOELWITTE IN GESTALTTERAPIE	149
5.7	TEGNIEKE EN WERKWYSES IN GESTALTTERAPIE	150
5.7.1	Die stel van vrae	150
5.7.2	Die leëstoeltegniek	151
5.7.3	Semantiese opklarings	151
5.7.4	Dialog met polariteite	152
5.7.5	Sensoriese kontakmaking en die verhoging van bewustheid	152
5.7.6	Rollespel	152
5.8	SAMEVATTING	153
HOOFSTUK 6: SPELTERAPIE MET DIE LAERSKOOLKIND		
VAN DIE ALKOHOLIS		
6.1	INLEIDING	155
6.2	DIE HISTORIESE AGTERGROND VAN SPELTERAPIE	156
6.3	DIE FUNKSIES VAN SPEL	158
6.4	BEGINSELS IN SPELTERAPIE	160
6.5	EIENSKAPPE VAN 'N EFFEKTIEWE SPELTERAPEUT	163
6.6	SPELTERAPIE MET DIE KIND IN SY MIDDELKINDERJARE	169
6.7	DIE TERAPEUTIESE VERHOUDING MET DIE KIND AS KLIËNT	172
6.7.1	Verwysing van 'n kind	173
6.7.2	Die kind se ontwikkelingsfase	174

	BLADSY
6.7.3 Die kind se behoeftebevrediging	175
6.7.4 Kommunikasie	175
6.8 GROEPWERK TYDENS SPELTERAPIE MET DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS	176
6.9 STRUIKELBLOKKE TYDENS SPELTERAPIE MET DIE KIND VAN DIE ALKOHOLIS	181
6.10 SAMEVATTING	183
 HOOFSTUK 7: DIE TERAPEUTIESE PROSES IN SPELTERAPIE MET DIE LAERSKOOKIND VAN DIE ALKOHOLIS	
7.1 INLEIDING	185
7.2 DIE DOELWITTE IN SPELTERAPIE	187
7.3 DIE TERAPEUTIESE PROSES IN SPELTERAPIE	192
7.3.1 Die terapeutiese proses	192
7.3.1.1 Verkryging van inligting deur middel van ‘n verwysingsbron	194
7.3.1.2 Kontraksluiting met die ouers	194
7.3.1.3 Selekering van geskikte media	195
7.3.1.4 Kontak met die kind	195
7.3.1.5 Uitnodiging van die kind om sy storie te vertel	196
7.3.1.6 Stel die kind in staat om sy storie te vertel	196
7.3.1.7 Oplossing van die kind se onvoltooidhede	196
7.3.1.8 Bemagtiging van die kind	197
7.3.1.9 Betrekking van die ouers en familie indien noodsaaklik	199

BLADSY

7.3.1.10. Terugvoer aan verwysingsbronne en skole	199
7.3.1.11 Opvoedkundige werk indien nodig	199
7.3.1.12 Finale assessering en evaluering	200
7.3.1.13 Afsluiting	200
7.3.2 Die kind se proses	201
7.3.2.1 Beheer en keuses	201
7.3.2.2 Weerstand	202
7.3.2.3 Selfvernietigende gedrag en introjekte	204
7.3.2.4 Selfonderhouding en selfvertroeteling	205
7.3.3 Die stel van grense tydens die terapeutiese proses	206
7.3.4 Die fases tydens die terapeutiese proses in spel terapie	210
7.3.4.1 Beginfase	210
7.3.4.2 Middelfase	211
7.3.4.3 Eindfase	213
7.4 DIE VERSKILLENDE VORME VAN SPEL	215
7.5 DIE VERSKILLENDE TEGNIEKE EN HULPMIDDELS WAT TYDENS DIE BETROKKE STUDIE AANGEWEND IS	217
7.5.1 Ontspanningspel	217
7.5.1.1 Sensoriese kontakmaking	217
7.5.1.2 Musiek	218
7.5.1.3 Bordspeletjies	219
7.5.1.4 Voet- en vingerverf	219

BLADSY

7.5.2	Assesseringspel	219
7.5.2.1	Grafiese gesinsbeelding	220
7.5.2.2	Die roosboomtegniek	220
7.5.2.3	Die lewenspadkaart	221
7.5.2.4	My wêreld	221
7.5.3	Bibliospel	221
7.5.4	Gedramatiseerde spel	222
7.5.5	Skeppende spel	223
7.5.5.1	Tekeninge	226
7.5.5.2	Kleiwerk	227
7.5.5.3	Sandwerk	228
7.6	SAMEVATTING	229

**HOOFSTUK 8: DIE EMPIRIESE ONDERSOEK EN DIE
VERWERKING EN INTERPRETASIE VAN GEGEWENS**

8.1	INLEIDING	231
8.2	PROBLEEMFORMULERING	232
8.3	DIE DOEL VAN DIE STUDIE	232
8.4	NAVORSINGSTELLING	233
8.5	NAVORSINGSMETODOLOGIE	233
8.6	METING	236
8.6.1	Meetinstrument	236
8.6.2	Uiteensetting van die skale	237

	BLADSY
8.6.2.1 Sosiale funksionering	238
8.6.2.2 Emosionele funksionering	239
8.6.2.2 Selfbeeld	239
8.6.2.4 Gedrag	239
8.6.2.5 Funksionering in die skoolopset	240
8.6.3 Verwerking van inligting vanuit die meetsinstrument	240
8.7 DIE INTERVENSIE	241
8.8 VERWERKING EN INTERPRETASIE VAN GEGEWENS AAN DIE HAND VAN GEVALLESTUDIES	251
8.8.1 Chris	254
8.8.1.1 Chris se proses	255
8.8.1.2 Chris se funksionering in groepsverband	262
8.8.1.3 Chris se funksionering in die skoolopset	262
8.8.1.4 Chris se maatskaplike funksionering	263
8.8.1.5 Evaluering van Chris se proses	264
8.8.2 Kyle	265
8.8.2.1 Kyle se proses	265
8.8.2.2 Kyle se funksionering in groepsverband	272
8.8.2.3 Kyle se funksionering in die skoolopset	272
8.8.2.4 Kyle se maatskaplike funksionering	273
8.8.2.5 Evaluering van Kyle se proses	274
8.8.3 Susan	275
8.8.3.1 Susan se proses	275

	BLADSY
8.8.3.2 Susan se funksionering in groepsverband	280
8.8.3.3 Susan se funksionering in die skoolopset	280
8.8.3.4 Susan se maatskaplike funksionering	282
8.8.3.5 Evaluering van Susan se proses	283
8.8.4 Dean	284
8.8.4.1 Dean se proses	285
8.8.4.2 Dean se funksionering in groepsverband	292
8.8.4.3 Dean se funksionering in die skoolopset	292
8.8.4.4 Dean se maatskaplike funksionering	293
8.8.4.5 Evaluering van Dean se proses	294
8.8.5 Marie	295
8.8.5.1 Marie se proses	295
8.8.5.2 Marie se funksionering in groepsverband	303
8.8.5.3 Marie se funksionering in die skoolopset	303
8.8.5.4 Marie se maatskaplike funksionering	304
8.8.5.5 Evaluering van Marie se proses	306
8.8.6 Abby	307
8.8.6.1 Abby se proses	307
8.8.6.2 Abby se funksionering in groepsverband	310
8.8.6.3 Abby se funksionering in die skoolopset	311
8.8.6.4 Abby se maatskaplike funksionering	312
8.8.6.5 Evaluering van Abby se proses	314
8.9 VERGELYKENDE INTERPRETASIE VAN GEGEWENS	314

8.10	SAMEVATTING	325
------	-------------	-----

**HOOFSTUK 9: ‘N INTERVENSIEPROGRAM MET DIE
LAERSKOOKIND VAN DIE ALKOHOLIS**

9.1	INLEIDING	327
9.2	DIE INTERVENSIEPROGRAM	328
9.3	SAMEVATTING	391

**HOOFSTUK 10: SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS,
BEPERKINGE EN AANBEVELINGS**

10.1	INLEIDING	392
10.2	SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS UIT DIE STUDIE	392
10.3	SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS VANUIT HOOFSTUKKE EN AANBEVELINGS	396
10.4	Globale Aanbevelings na Aanleiding van die Navorsing	399
10.4.1	Aanbevelings op mikrovlak	400
10.4.1.1	Die kind van die alkoholis	400
10.4.1.2	Die alkoholisgesin	401
10.4.2	Aanbevelings op mesovlak	403
10.4.2.1	Onderwysers	403
10.4.2.2	Terapeute	404

	BLADSY
10.4.2.3 Die gemeenskap	407
10.4.3 Aanbevelings op makrovlak	408
10.4.3.1 Onderwysdepartemente, Welsynsdepartemente en die Nasionale Regering	408
10.4.4 Aanbevelings vir verdere navorsing	408
10.5 DIE BEREIKING VAN DIE DOELSTELLINGS EN DIE DOELWITTE	409
10.6 DIE NAVORSINGSTELLING	416
10.7 HIPOTEESES VIR VERDERE NAVORSING	416
10.8 BEPERKINGE VAN DIE STUDIE	417
10.9 SLOTOPMERKING	419
BRONNELYS	421

LYS VAN TABELLE

TABEL	TITEL	BLADSY
Tabel 2.1	Die fases in alkoholafhanklikheid	51
Tabel 2.2	Die gevolge van alkoholmisbruik en alkohol- afhanklikheid vir die alkoholis	65
Tabel 3.1	Funksionering in gesinsverband	73
Tabel 3.2	Die rolle wat die nie-alkoholiseggenoot in die alkoholis- gesin aanneem	93
Tabel 4.1	Die rolle wat die kind van die alkoholis aanneem	112
Tabel 5.1	Die proses in selfregulering	145
Tabel 6.1	Die invloed van ouerlike alkoholisme op die laerskoolkind se ontwikkeling	170
Tabel 6.2	Voordele van groepsessies in spel terapie met die kind van die alkoholis	179
Tabel 7.1	Die vorme van spel	216
Tabel 8.1	Die biografiese inligting van die volwasse kinders van alkoholiste	234
Tabel 8.2	Die uiteensetting van die verskillende items van die meetinstrumente	237
Tabel 8.3	Intervensie met die laerskoolkind van die alkoholis	242
Tabel 8.4	Respondente se geslag	251
Tabel 8.5	Respondente se skoolgraad	252
Tabel 8.6	Respondente se huistaal	252

TABEL	TITEL	BLADSY
Tabel 8.7	Biografiese besonderhede van die alkoholis	253
Tabel 8.8	Die onderwysers se bewustheid van die alkohol- misbruik in die betrokke gesinne	254

LYS VAN FIGURE

FIGUUR	TITEL	BLADSY
Figuur 1.1	Stappe in intervensie navorsing	14
Figuur 1.2	Die kind se proses	34
Figuur 2.1	Maslow se behoeftehiërargie	62
Figuur 2.2	Die kontinuum van alkoholgebruik	64
Figuur 7.1	Die proses in terapie met die kind as kliënt	193
Figuur 8.1	Chris se kleimodel	258
Figuur 8.2	Chris se roosboom	259
Figuur 8.3	Chris se aanvanklike sandtoneel	261
Figuur 8.4	Chris se sandtoneel nadat hy sy onvoltooidheid uitgespeel het	261
Figuur 8.5	Chris se funksionering in die skoolopset	262
Figuur 8.6	Chris se maatskaplike funksionering	263
Figuur 8.7	Kyle se skets oor gevoelens (“The x-ray machine”)	268
Figuur 8.8	Kyle se roosboom	271
Figuur 8.9	Kyle se funksionering in die skoolopset	272
Figuur 8.10	Kyle se maatskaplike funksionering	273
Figuur 8.11	Susan se skets van ‘n grot	279
Figuur 8.12	Susan se funksionering in die skoolopset	281
Figuur 8.13	Susan se maatskaplike funksionering	282
Figuur 8.14	Dean se skets oor gevoelens	287
Figuur 8.15	Dean se roosboom	290

FIGUUR	TITEL	BLADSY
Figuur 8.16	Dean se skets nadat die onvoltooidhede tydens 'n gesprek oor sy roosboom hanteer is	291
Figuur 8.17	Dean se funksionering in die skoolopset	292
Figuur 8.18	Dean se maatskaplike funksionering	293
Figuur 8.19	Marie se roosboom	298
Figuur 8.20	Marie se monster	300
Figuur 8.21	'n Skets oor die polariteite in Marie se lewe	302
Figuur 8.22	Marie se funksionering in die skoolopset	303
Figuur 8.23	Marie se maatskaplike funksionering	305
Figuur 8.24	Abby se sandtoneel	311
Figuur 8.25	Abby se funksionering in die skoolopset	312
Figuur 8.26	Abby se maatskaplike funksionering	313
Figuur 8.27	Algehele skoolmeting	315
Figuur 8.28	Marie se ongestruktureerde verf-aktiwiteit (Skets 1 en 2)	320
Figuur 8.28 (vervolg)	Marie se ongestruktureerde verf-aktiwiteit (Skets 3 en 4)	321
Figuur 8.28(vervolg)	Marie se ongestruktureerde verf-aktiwiteit (Skets 5 en 6)	322
Figuur 8.29	Algehele vordering	323
Figuur 8.30	Algeheel	324

LYS VAN BYLAE

BYLAE	TITEL	BLADSY
Bylae A	Dekbrief en vraelys aan volwasse kinders van alkoholiste	443
Bylae A (vervolg)	Cover letter and questionnaire for adult children of alcoholics	447
Bylae B	Pamflet aan relevante organisasies en instansies om kinders vir die navorsing te identifiseer	451
Bylae B (vervolg)	Pamphlet for relevant organisations and institutions in order to identify children for the research	453
Bylae C	Kontrak met die ouer(s) van die kind van die alkoholis	455
Bylae C (vervolg)	Contract with the parent(s) of the child of the alcoholic	456
Bylae D	Vraelys oor identifiserende besonderhede van die kind en die gesinstruktuur	457
Bylae D (vervolg)	Questionnaire on the identifying particulars of the child and the family structure	461
Bylae E	Vraelys vir maatskaplike funksionering (kind)	465
Bylae E (vervolg)	Questionnaire for social functioning (child)	468
Bylae F	Indeling van punte oor maatskaplike funksionering (kind)	471
Bylae G	Vraelys oor die kind se funksionering in die skoolopset (onderwyser)	472

BYLAE	TITEL	BLADSY
Bylae G (vervolg)	Questionnaire about the child's functioning in the school (teacher)	473
Bylae H	Indeling van punte oor die kind se funksionering in die skoolopset	474
Bylae I	Verwerkte gegewens vanuit die vraelyste	475

LYS VAN HULPMIDDELS

HULPMIDDEL	TITEL	BLADSY
Hulpmiddel 9.1	Die drie ongesproke reëls in die alkoholisgesin	338
Hulpmiddel 9.2	Die tipiese probleme wat die kind van die alkoholis ervaar	354
Hulpmiddel 9.3	Die rolle wat die kind van die alkoholis aanneem	356
Hulpmiddel 9.4	Monster illustrasies	374
Hulpmiddel 9.5	Ondersteuningsnetwerke	382
Hulpmiddel 9.6	Afskeidsgeskenk	387